

Solomon Finci

KIPOVI

Čaršija se smrzla i zaspala. Kaldrma na njoj pretvorila se u klizavo staklo, a nebo iznad nje je stalno hladno i bledo kao mrtvac. Gole grane iskitile su se crnim vranama koje sede na njima nepomično od jutra do mraka.

Tu, na toj čaršiji izloženi su kipovi. Ujutru, u određeno vreme, dolaze sami, zauzmu razne stavove i bulje u prazninu.

U dućanima sede na malim tronošcima skrštenih ruku, a oni na trotoarima stoje pogrbljeni i ukočeni. Ovim visi o ramenu uže; oni predstavljaju nosače. Stoje; drvenim nogama ne tupkaju, u džepovima srasle ruke ne pomiču, no samo po koji put izgovore neku reč. Čudo tehnike!

Kipovi dolaze neprestano. Iz dana u dan ih je više. Čim nekoga od njih izradi ta savremena tehnika, obesi uže o rame, dođe na čaršiju, ispriča svojim drugovima istoriju svoga postanka, pa onda i on bulji u maglu.

Došao je još jedan. Mršav, visok; kao senka neka. Došao je i uvrstio se pored ostalih.

Svi kipovi ga odmeriše preko ramena, pa kao i obično, opsuju mu nešto i vrate se opet u svoje položaje.

Jedan se odvoji iz reda i stade pred novajliju:

- Odakle si? Hi, što si visok! Kako se zoveš? Svakako toranj ili nešto slično.
- Odavde sam. Pa sam došao. Mora se. A svejedno mi kako ćeš da me zoveš. Ako 'oćeš i toranj. Dobio sam ovo uže ...
- Što si razvez'o k'o da si služio kod kake gospoje ...
- A kako je tebi ime?

Ovaj pokaza palcem na jaku od kaputa: broj šezdeset i jedan, i htjede da se vrati u red. Ali ga novajlija, „Toranj“, zadržava.

- Nemoj da ideš. Evo da se razgovorimo. Dugo već tražim nekog prijatelja pa da se š njime ispričam, a eto mislim da si mi ti taman. Vidim: tvoja kosa zamršena i prljava k'o i moja, tvoje haljine pune poderina k'o i moje, a eno i u tebe vire noge iz cipela. K'o i u mene ...

Broj šezdeset i jedan: - Ma šta mi drobiš tu. Ako znaš nešto valjano, nešto onako što mi može pomoći pa hajd; ako ne, šta će mi tvoje brbljarije ...

„Toranj“: - Znam ti ja brate svašta. Pričao je meni jedan čovek, jedan mašinist. To ti je gospodin. Kaže on meni, ako budeš koji put nesrećan, a ti se muni šakom u glavu, u prsa, kaže, sam si kriv. A kako da nije? I ja mislim, a što sam se ikako rodio? Ej, da si vidio, brate, đe sam ti ja bio onda. U jednoj šupi. A đece oko mene sva sila, sve se gola vuku po podu k'o neka šćenad.

Onda je bio živ i moj otac. Uvek ti je on držao na ustima neku flašu, a jednako gledao gore neđe u krov.

Kad me poljubio, veru mu njegovu, opalilo me nešto vruće, k'o plamen, što mu izlazaše na usta. Onda sam spavao ravno dva dana.

Broj šezdeset i jedan: - To ti je bila rakija, brate moj.

„Toranj“: - Ma i ja velim. A ne znam, moja mati nije pila... Bila ti je to neka suva žena. Ma suva, znaš šta je, k'o grana u jesen. A mora da je nekad bila lepa. E, ona dva oka što sam gledao, upravo k'o dva mutna izvora. Sve suze idu iz njih. K'o da mi je govorila sve što će me snaći. A ja nisam znao ništa. Mislio sam, sve su majke take, a sve oči mutne.

„Toranj“ se sasvim udubio u svoju istoriju, pa živo mlatarajući rukama priča dalje:

- Davno ne pamtim onake studeni kao što bejaše onda. A u nas goli zidovi, pa sve nekako do pola išarani vlagom što je dolazila s ulice. A kad smo spavali, onda smo se zbijali u jednu gomilu i pokrivali ponjavama. Šta su oni jeli, vrag će im znati. Ja sam zadovoljan živeo od sise, a otac od rakije. Ljeti sam rasao, a zimi kržljao. Onda sam bežao od kuće po cele neđelje. Pa me jednom šćapio otac. Kaže: sa mnom ćeš da radiš. Odonda smo radili zajedno u jednoj banji. Ložili smo pećinu.

- Ma jesi li ti ikada pio rakije?

- Broj šezdeset i jedan: - Je l' ja?

„Toranj“: - E, ti. Ja sam od dvanaeste. To ti je život. Navik'o sam se, pa ni maknuti bež nje. Ja i otac pili smo zajedno.

Broj šezdeset i jedan: - A đe ti je otac, braća?

„Toranj“: - Eno ih u zemlji. Pobrinula se moja mati, pa ih sve lepo zakopala i onda ode i ona, i otac, i ne vratiše se više.

A ja sam radio što i moj otac, pio k'o i on, i vidi: kad sam bio pijan, pao sam u vatru. Evo, poznaje mi se na ruci.

- Bio je tamo jedan dobar čovek, mašinista. Njemu je jednako a govorio s tobom a s gazdom. Pametan čovek. Pa ja ti znam puno toga što me on poučio.

- Znaš li ti šta ti je to hidealisanje? E?!

Broj šezdeset i jedan: - Je l' ja? Jok.

„Toranj“: - To ti je kad misliš nešto što ne možeš lako nabaviti.

Broj šezdeset i jedan: - Kako to?

„Toranj“: - Eto tako. To ti je danas kad misliš, kažimo, o hlebu; onda ti hideališeš.

- Govorio je on meni još, pa ko je izmislio onu mašineriju, pa pis'o tabake artije, ama ja sve zaboravio. K'o kad sam mislio samo o rakiji. On meni priča o suncu, a ja ga vidim kako pliva u buretu rakije. I kaz'o mi da ne pijem, da je štetno. A ja nikako da se okanim. Slušao sam ga i bio sam pametan kad nisam imao para. A kad sam imao, e, onda k'o konj kad ide pravo u staju, tako sam ja u mehanu. Ne znam šta me mamilo, ali to nije bilo iz glave. Nešto, ne umem da ti kažem. Onaj miris bio je tamjan moje crkve. I uvek je bio oko mene i kad sam bio trezan. A kad sam pio k'o neki orkan da dođe, pa me nosi. Neka sila uhvati me i k'o u oblak da me ponese. Pa me baca ovamo, onamo, struji kroz me i peva sa mnom. Ja sam pevao, a ona upravljala, ja urlikao i letio, a ona me vodila. I sve jače i jače, do besa.
- Razbijali smo stakla, lupali, rvali se dok ne bi pobegla. Ona bi se neđe izgubila, iščezla, a ja bi' ostao sam, iznemogao. Onda, k'o da sam umro, baš tako. A kad bi bio opet na poslu, radio bi k'o da nisam od mesa. Nešto silno me opet vuklo onamo; da idem, da poletim opet gore u nebo, da se pustim onoj sili da me nosi, ljulja, baca i opija u onim mutnim oblacima. I brojao sam kod peći minute kao vojničke godine, čekajući svoje oslobođenje. Onda, kad bi pisnuo onaj đavo na mašini, ja bi' odlazio; ni sam ne bi' znao kuda, a uvek bi' došao na isto mesto. U mehanu.
- Eto, tamo bi izgubio svest, a soba i ljudi okretali se oko mene k'o da je sve poludilo. Gledao bi', ali nikako da vidim; sve nešto mutno neprovidno preda mnom. I uvek tako.

Broj šezdeset i jedan: - E, pa zato i jesi takav. Što nisi sluš'o čo'eka, kad ti je pametno kazivao. To ti je mana.

„Toranj“: - Mana?

Broj šezdeset i jedan se stade grohotom smejati: ha, ha, ha... Čaršija kao da se probudila. Kipovi i retki prolaznici se prenuše. One vrane na granama digoše se na noge i gledahu neko vreme zamišljeno. Neka od njih raširi malo krila i odskoči na drugu grančicu. Onda se opet sve smiri i nastavi spavanje.

„Toranj“ je i dalje pričao:

- Što se čudiš tako ludo? Ako je kaz'o da je to mana, a on je govorio, ako si kaže nesrećan, a ti si kriv. Što, zar nije? Eto, moja sreća bila je onda rakija. I bio sam srećan kad sam je pio. Pa onda kaže, da svak ima svoju sreću u sebi. K'o kad i jes. Mi imamo sreću, kad imamo hleba u sebi. Samo, bilo je dana kad sam bio gladan. Pa on meni jednako govori te o ovom, te o onom, a ja ništa da ga razumem. Kaziv'o mi da je zemlja taman k'o lopta, a ja sve gledam pred sobom loptu hleba.

- Umalo ga ne pitah je li i kod njega tako, kad je gladan. Ama pomislih, ku' ću, on ti je gospodin.
- A sad nas nema. Iskup'o se svet, isprao svu prljavštinu sa sebe, pa niko da dođe. K'o kad se sama sirotinja kupala. A gazda prvo mene; 'ajd, kaže, zbogom. Onda po vazdan idi vamo tamo i opet ostaneš bez posla. Pa me gazdarica izjurila iz stana. Ako je; i ja bi' nju da sam bio gazda.
- I da 'oćeš da se ubiješ, ne ide. Dodeš na stenu, pa kad pogledaš dole, sve ti kolena klecaju od straha.
- Zaspao sam jedanput na snegu, upravo pod prozorom jedne gospoje. A njoj bilo žao, šta li, pa kaže: da mi budeš sluga. De, rek'o, da ti budem. Samo, kaže, ti mi previše kašlješ. I odosmo doktoru. Veli on: imam sušicu. A gospođa kad ču pruži mi banku i kaže: idi bestraga.
- Eto, biće ravno mesec, a u meni sreće nema. Pa nemam snage ni da se udarim ako sam kriv. Ko je kriv, e?

Broj šezdeset i jedan: - Ko ti je kriv? Što si pio?

„Toranj“: - Što sam pio! A što je moj ćaća pio?

- Na stanicu!

Jedan gospodin spusti kufer. „Toranj“ se naže kao neki stroj, uprti kufer i nemo pođe, praćen krvničkim pogledima svojih kolega.

Kad je došao na stanicu spusti ga bez jedne reči, uze nekoliko dinara i, kao konj kad ide pravo u staju, tako je on otišao u mehanu.

A čaršija stoji i dalje smrznuta. Kipovi bulje ukočeno u maglu. Iz dana u dan ih je više. Svakome od njih visi o ramenu uže. A vrane nepomično spavaju na granama.

(Priča je 1934. godine na jugoslovenskom konkursu „Politike“ dobila treću nagradu. Objavljena je prvi put nešto kasnije u rubrici Priča „Politike“ 24. aprila 1934. na str. 16.)

On-line od 01.05.2023.